

Labürint

Peeter Laurits

Üks tähenduslik elulooline seik, mida mu loomingut maitstes poleks paha teada, on see, et 1997. aastal kolisin Tallinnast elama Võrumaa metsadesse, Ürgorgu. Ma olen linnapoiss, kasvanud Tallinnas, hiljem elanud veel Riias, Peterburis ja New Yorgis. Ometi leidsin end 1996. aasta jaanipäeval Kütioru rõdult, lugemas Nietzsche "Ecce Homot" ja taipamas, et mistahes linnas on järjest vähem midagi, mis mind huvitaks. Ümberringi laius ürgorg, millega ma olen seotud 80. Aastate algusest oma maaliõpetaja Valdur Ohaka kaudu. Tundsinkin, et ma kuulun siia. Järgmisel aastal ostsinkin õpetaja käest ta kunagise suveateljee ja kolisin linnast ära.

Ma ei soojustanud ega kohendanud suvekoduks tehtud ehitisi aastaringseks eluks. See oleks nõudnud kogu arhitektuurse lahenduse ja miljöö muutmist. Otsustasin säilitada omaaegset keskkonda niipalju kui võimalik. Rõõmustasin kasinate olmetingimuste üle ja püüdsin neid kohendada keskkonnale kahju tekitamata. Praegu elame siin naise ja pidevalt kohalviibivate sõpradega pronksiaegse ja postindustriaalse elulaadi sümbioosis. Vee toome ämbritega allikast, suvel keedame rehe all elaval tulel, talvel kütame ahjudega ilma ja hingeõhuga töötuba, töötame kiiretes arvutites ja liikleme bensiiniajamil töötavate mitmesajahobuste tõldadega. Aeg ajalt pillutakse meid lennukitega ühest kohast teise. Pidevalt toimuvad kunstiprojektid ja mõttetalgud, mis on adresseeritud ümbritsevale keskkonnale. Meid on eri valdkondadest ja paljud me tööd sünnivad sümbioosis kirjanduse, kunsti, muusika ja teadusega. Defineerime endid looduse ja kultuuri ristteena. Mõneti meenutab see kuuekümnendate ja seitsmekümnendate kommuune, aga tegevus on kontsentreeritum ja väljund avaram.

Meie ümber on ligi 5 hektarit maad, mis kuulub mu naisele, aga me kumbki ei juhtu tunnistama turufundamentalistlikku mõttekonstruktsiooni, nagu võiksid mingid maalapid kellegi omad olla. Me ei koge siin õigust maale, vaid kohustusi maa ees. Need kohustused ei ole mõõdetavad katastripiiridega, vaid laienevad kogu ümbrusele.

Austraalia põliselanike tava järgi pärandatakse emaliini pidi unenägusid antud paikkonna loomisloost. See on ülimalt tugev seos, mis tekitab põlise omandisuhte – inimene muutub territooriumi omaks. Mitte maa ei kuulu inimesele, vaid inimene maale. Mul on väga raske taibata, mida tähendab meie majandus- ja õigusruumi nurgakiviks peetav eraomandus maale, kui maa praktiline haldamine saab toimuda ainult ühistöös seda maad asustavate olendite, mitteolendite ja loodusjõududega. Vastupeegelduseta minapilt muudab olemise olematuseks.

Me oleme siin haldjapalgal. Hasso Krull valmistub doktoritööks suulise pärimuse kosmoloogiast, Leelo Laurits toimetab putukate välimäärajat, parasjagu toimub Djembe trummilaager, hulk teisi võnkeid on veel õhus.

...

Praegu ma töötan projektiga "Labyrinthos". Sel sügisel olen ma Pavlov Media Labi kutsel residentkunstnik Gröningenis. See on iversevärki residents, sest ma jään Kütioru ning mu kohalolek Gröningenis leiab aset interneti kaudu. Mu tööprotsessi, Kütioru loodust ja külalisi filmitakse jooksvalt ja saadetakse online Gröningeni. Kolme nädala jooksul projitseeritakse see kõik suurele kaubamajaseinale Gröningeni südalinna. Sel kombel tekitame me otsesideme Gröningeni linnakeskkonna ja lõuna-Eesti metsade vahel. Metsade metsikus hakkab suhtlema ülekultiveeritud Hollandlastega, kelle jaoks maastik ei ole loodus, vaid inimese tekitatud kunstiteos. Projekt on kohtumine kadunud pärimusliku maailmaga ja kõikehõlmava loodusega.

"Labyrinthos" esitab midagi igikestvat väljapool meie meelte sanktsioneeritud ja autoritaarseid struktuure. See miski ilmutab ennast müütide, unenägude ja pauside keeles. Ma olen kaevandanud ja püüdnud

leida mälestusi mäletamatutest aegadest, enne kui leiutati maaharimine ja karjakasvatus. Sellest ajast pärinevad müsteeriumid keskenduvad häälestumisele ja harmooniale loodusega. Praegu on loodus pagulane meie keskkonnas ja looduslikud initsiatsioonimüüdid on pagulased meie hinges. Looduse varem on tsivilisatsioon. Tsivilisatsiooni varem on loodus.

...

Ma tunnen ennast ristteena nende kahtede varemete vahel.

...

Meie loodus on varemets linnade kiire kasvu, vulkaanilise energeetika ja intensiivse põllumajanduse tõttu. Oleme käivitanud geoloogilise ajastu, mida Vladimir Vernadski kutsub psühhoosioikumiks, kus inimeste mõtted ja tehnoloogiad mõjutavad keskkonda samaväärselt atmosfääriliste ja bioloogiliste teguritega. Seni oleme osanud oma soikumit mõjutada hukatuslikul moel.

Meie tsivilisatsioon on haige ja varemets progressiuse ja jampslikult tarbimishullu monoteismi tõttu, mis lämmatab ajalist ja kosmogoonilist mõõdet silmas pidavaid maailmavaateid. Vaatamata oma agressiivsele enesekindlusele, oleme armetult haavatavad. Püüdke kujutleda nädalast elektrikatkestust suurlinnas või globaalset lennukirahet, kui piisavalt tugev elektromagneetilise kiirguse allikas, näiteks stratosfäärne tuumaplahvatus, kõik me arvutid endast välja viib.

"kui ts'ukts' läheb tundrase, siis on tal kõik kaasas, mis vaja, et seal ellu jääda. kui indiaanlane ronib puu otsa, siis ta teab ka, kuidas sealt alla saada. ainult valge kultuuri põhistes sootsiumides on võimalik, et inimene ei ole valmis oma keskkonnaga toime tulema, kui see perutama hakkab. nagu rumal laps, no tõesti."

Andreas W
Boreaalne platoo

...

"Ennemuistse aja suhtes pole isegi tähtis, kui palju mäletatakse muistsest ajast, või kui terve või katkine on meieni jõudnud pärimuseosa -- loomisaja vägi hakkab toimima ajaloolistest kihtidest sõltumatult, ja väikegi fragment võib kätte anda niidiotsa, mis tegelikult juhatab labürindi südamesse. See tähendab, suuline pärimus kätkeb üht võtit, mis annab juurdepääsu paljudele traditsioonidele (muuhulgas ehk ka kuldaja-traditsioonile), ja need traditsioonid omakorda toovad meid tagasi meie oma pärimuse juurde."

Hasso Krull
Loomise mõnu ja keel. Essee vanarahva kosmoloogiast

...

Piibli ajalugu algab sealt, kus Upanishadide ajaloo järjekordne etapp lõppema hakkab, Kali Yuga – hävingu ja allakäigu ajastust. Paljudes vanades traditsioonides tuntakse müütilist kuldaega, kus inimesed üksteist usaldasid ja kohtumõistmist ei tuntud, ütleb Hasso Krull Ovidiuse, Hesiodose ja Danielou peale mõeldes.

India vanemas kosmoloogias on see aeg koguni arvatav: meie ajaarvamise järgi algas Krita Yuga aastal 58 042 e. Kr. ja lõppes Treta Yuga tulekuga aastal 33 848 e. Kr. Eks ole pisut erinev ajakäsitus sellest, mida bõrsidel arvatatakse.

Delfinid on väga huvitavad elukad, graatsiline näide intellektist ja kultuurist ilma materiaalse tsivilisatsioonita. Nad ei õmble omale isegi kõige hädavajalikumat – ei Kalypso kostüüme ega hingamistoru. Selle asemel nad on õppinud nii, et võivad pealae kaudu (mugavuse pärast on nad hingetoru Sahasrara chakra kohale nihutanud) kogu hinge välja lasta ja uue sisse hingata sekundi murdosa jooksul. Kas pole uhke jooga?

...

Pagana- ja Dionüüsose-, Shiva- ja Shamaanirahvad saavad sellisest kultuurist käigupealt aru. Aga õhtumaises manufaktuuris projekteeritakse Maaja võrkude kudumiseks käbedamaid ketrusmasinaid. Oleme nii ametis lõputu kasvamise ja laienemisega, et muul nagu polekski enam tähtsust. Meie tsivilisatsiooni lemmikhaigus on vähk – tõbi, kus üks kude unustab oma funktsiooni organismis ja hakkab pidurdamatult vohama. Maksarakud hakkavad filtreerimise asemel hullununa poolduma. Paabeli torn vajub oma raskuse all lössi nagu sügisene seen.

Võibolla ka mina suren vähki. Aga võibolla kuivan nagu põuasuve kukeseen. Või külmun hange.

...

Belka ja Strelka on mulle lähemalt sugulased kui Tsiolkovski või Einstein.

Belka (või on see Strelka) vaatab sellel pildil üle õla, aja ja ruumi selja taha, sinna, kus inimkond on veel loode, osa loodusest ja nikerdusest merevaigul. Mina vaatan samas suunas. Strelka on vene keeles nooleke.

Metsas, kus ma elan, on talviti hangesid küll. Surm ei ole üldse hirmus asi. Sündimine ka ei ole. Paljudes tekitab selline mõtteviis meelemasendust ja ängi. Minus jälle joovastust ja kergust. Mulle meeldib näoga surma poole olla ja "Uputus" on minu kõige helgem näitus. Maailmalõpp ei ole mitte looduse, vaid ühe tsivilisatsiooni lõpp – kosmose pesumaja.

Kalpasid ja maailmu tuleb veel nagu Väändrast saelaudu, nagu heinakõrre peale lükatud maasikaid. Erinevaid maailmu on kogu aeg läbisegi teineteise sees. Eedeni Aiad. Neid on lõputult palju, üheaegselt, ülestikku, üksteisest läbi kasvamas. Vaatad ühte samblamätast, mis seal kõik toimub ja mõtled hulgale kontekstidele, millesse need kuuluvad. See on nagu tähistaeva pööritusse kukkumine. "Labyrinthoses" ma püüan eemale hiilida antropomorfses maailmast ja sisse elada teiste eluvormide kujutlustesse elust ja surmast.

Kultuuride konflikt võib ka risttee olla. Kultuuri ja looduse risttee võib olla õõnsuseks, läbipääsuks hoopis kummalisse paika. Vembuvana mängib Stupid White Maniga üht mängu, kus vendi tõmmatakse läbi vaala pealuu. Tõmmatakse ühtpidi – on kondipuru järel, tõmmatakse teistpidi – on liha jälle luudel tagasi. Kusagil seal vahepeal on veel midagi. Sõlme seotud õõnsus. Sealtkaudu saab mõnikord läbi lipsata, käia värsket õhku hingamas.

...

Piibli tont praalib, et ta on keeled ära seganud.
Ennäe segajat.
Ecce!
Võibolla sai ta päikesepiste.
Võibolla kaanis mürriga segatud viina.
Torn trügis taevasse tema ja ta sulaste luupainajas.
Kellel üles on asja, see teab minekuks kohasemaid viise:
Tuuled, tiivad, trumm.
Tornide ehitamine, keelte segamine –
see on umbkeelse kade suurustamine.
Miks pidanuks kokutama Aadama keeles
Kõu või konn või koiott?
Keeli on musttuhat ja nad käivad üksteisest läbi, sisse ja välja, nii nagu vaja.
Mõnedel keeltel on urud.
Mõnedel keeltel on võrsed.
Mõnedel keeltel on keeled suus.

...

Praalimiseks nimetan ma Paabeli torni muinasjuttu sellepärast, et piiblimüüdi järgi oli alguses Aadama algkeel, üks ja kõigi jaoks ühine, aga kuna inimesed olla suureliseks läinud ja tahtnud liiga kõrget torni ehitada, siis jumal KARISTUSEKS olevat keeled ära seganud - s.t. tekitanud paljususe.

See on väga ülbe ja napakas jutt. Paljusus ja mitmekesisus on kõige elava esmane ja vältimatu tunnus ning eeltingimus. Väide, nagu oleks keegi selle karistuseks peale pannud, on sõge. Piibli kirjutasi inimesed ja

sealsed väited kuuluvad inimestele. Mingil hetkel mõtlesid muist inimesi (peamiselt linnastuvad nomaadid - juudid, aarialased ja araabid) välja utoopia ainsamast algprintsibist, ainsast tõest ja hakkasid selle järgi oma ja teiste elu ümber korraldama. Muu hulgas tehti oma utoopia näo järgi enesele uus jumal - piibli tige ja armukade tont - ja üritati tema toel elada loodusseadusi eirates. Siiani on see kiiga-kääga õnneks läinud.

Paabeli torni müüdis saavad kokku kaks väga kesket monoteistlikku motiivi. Üks on hierarhiline monomaania - üks ja ainsam suund – taevasse või kuhu. Seda sümboliseerib torn.

Teine motiiv on süü. Seda sümboliseerib keelte segamine. Kristluse oluliseks komponendiks on kõige loodusliku, lihaliku ja ilmaliku eitus ja seda saab praktikasse rakendada ainult määratud süütunnet kultiveerides. Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Kogu kristluse ajalugu keerleb patu kahetsemise ja lunastamise otsata rattas - looduses ei saa ju elada loodust eitades, kusagilt peavad lapsed tulema jne. Sestap on siis välja mõeldud, et kogu looduse paljusus, kirevus, lihalikkus ja rõõm on ühe või teise patu pärast karistuseks määratud.

...

11. septembril 2001 ei juhtunud midagi tähelepanuväärset. Uudisteagentuuride tõmbenumbriks oli kahe kõrgeks peetud torni üheaegne kokkuvarisemine, aga kas see oli kokkusattumus või Washingtoni warlordide vandenõu, ei muuda meie planeedi ilmet kuigivõrd.

Korvamatute kaotuste päev leidis aset aastapäevad hiljem - siis, kui Ameerika väed rüüstasid Bagdadi muuseumi ja alustasid sumerite, assüürlaste, akkadlaste, babüloonlaste ja ma ei tea kelle kõigi pühamutes väljakaevamisi ekskavaatoritega. Seda katastroofilist kuupäeva võib võrrelda veeuputusega, Aleksandria raamatukogu mahapõletamisega, muhkkatkuga keskaegses Euroopas või Renessansijärgse maailma avastamiseks nimetatud globaalse okupatsiooniga, mille käigus pühitati semiosfäärist terveid rahvaid, tsivilisatsioone ja rasse. Mul on häbi, et ma olen osa rahvast, kes osaleb selles rüüsteretkes.

...

Ma olen üle seitsme aasta Kütiorus kobrastega sama sauna kasutanud ja võin kinnitada, et neil elukatel on inimloomaga mõndagi sarnast ja selles sarnases on nad tihti tublimad tegijad. Kopravad valdavad suurepäraselt nii detail- kui üldplaneeringut, tugevusõpetust ja disaini. Kui Kütioru suusabaasi betoontamm uhutakse kaheaastase intervalliga regulaarselt allavoolu, siis kopratahmid püsivad või remonditakse paari päeva jooksul pärast tulvavett.

Ka õigusloomes on kopravad osavamad meie advokaatidest. Näiteks on neil täiesti siduv ja mõlemale poolele kasulik leping ühtede pisilastega, kes elavad nende maos ja lagundavad läbihööveldatud puidu kopra jaoks seeditavaks mateeriaks. See leping püsib ilma politsei, ülemkohtu ja justiitsministeeriumita, ning hoiab kobrast ainsa imetajana, kes suudab söönuks saada puhtast tselluloosist. Sellel saksal ei ole looduses õiget toidukonkurenti kui nende endi soolenugilised välja arvata.

...

Nõnda. Siis on veel sipelgad, kes on veelgi mõistatuslikumad tegelased, kes tunnevad isegi kirja. Ma nimelt arvan, et kirjaks võib nimetada keemilist koodi, mida kusikuklased jätavad üldkäidavasasse kohta või saadavad teise sipelgaga adressaadini. Vähe sellest, sipelgatel on surnuaiad – puhastatud legendikud, kuhu laibad paigutatakse korrapäraste mustritena.

Teatavasti peetakse inimlooma esmaseks väljamurdeks loomariigist oma surma ära tundmist, mis hakkas peegelduma ritualiseeritud laibakäitluses. Hauad ja matuseriidad ja kõik sellega seotud pärimus ja uskumused oleks justnagu see, mis eristab meid, inimesi, ülejäänud elusloodusest. Aga võta näpust.

...

“Üks algupära ei sega veel teist, üks loomislugu ei tühista teist. Niisugune “inklusiiivse disjunktsiooni” loogika on jäädvustatud juba meie vana laulu vormis, parallelismis. Laulu laulmise ajal on lauliku kogukond loodud maailma keskmes, aga see ei tähenda, et ükskõik missugune teine kogukond samuti ei oleks loodud maailma keskmes oma laulu laulmise ajal. Siin ei ole olemas “tsentrumit” ega “perifeeriat” nende sõnade suurriiklikus, imperiaalses tähenduses. Kauge Lapimaa ei ole mitte perifeeria, vaid loodud maailma osa, kus valitsevaid vägesid meie võib-olla ei valda. Sarnaseid vägesid võib leida ka tare taga metsas. Kogukond saab loomise väest osa, kuid see ei anna mingit mandaati, mida mõnel teisel kogukonnal olla ei võiks. Rahvas, kes on kosmose keskmes, on “valitud rahvas” vaid selles mõttes, et ta on vanarahvas, et tema laulikutel on vägi maailma ürgne noorus tagasi tuua. Aga ühtainust “valitud rahvast” ei ole, ega ole tänapäevases mõistes ühtki keelt või kultuuri, mis oleks teistest parem ainult mingi algupära valdamise tõttu.”

Hasso Krull

Loomise mõnu ja kiri. Essee vanarahva kosmoloogiast.

...

“On whom should we meditate as the self? Which of the two is He? Is He by which we see, hear, speak, smell, separate the sweet from the sour?”

Or is He that other, living in the mind or in the intellect as imagination, discrimination, knowledge, continuity, intuition, conviction, contemplation, will, emotion, memory, desire, resolution, being, living, loving, longing; all names for the one Intelligence?

He is Spirit, Creator, God; all Gods; earth, air, water, wind, fire, constituents of life, all greater and lesser combinations; seminal, egg-born, womb-born, sweat-born, soil-born; horses, cows, men, elephants, birds; everything that breathes, movable, immovable: all founded upon, all moved by the one Intelligence. Intelligence is Spirit.

Sage Wamadewa, with this knowledge, did all that he desired, left this world for Heaven, became immortal; became immortal.”

Aitareya-Upanishad